

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Nachmanidova disputace	2
Habemus Papam	3
Sachsenhausen, trauma i naděje	4
Fórum proti antisemitismu	10
Lodní lístek do ráje	11

■ Krátce

Když gestapo 17. listopadu 1939 zatýkalo ve vysokoškolských kolejiích, byly jejich oběti jen o málo starší, než jsou dnes naši gymnazisté. Mají si o čem povídat?

Milan Kalina

Peretz Béda Mayer a Fritz Haendel patří k celé řadě umělců, k nimž se česká kultura bohužel nehlásí, ačkoliv se v této zemi narodili...

Michal Anděl

V roce, kdy si celý civilizovaný svět připomíná 60. výročí konce 2. světové války a osvobození koncentračních táborů, symbolů brutální nelidskosti a utrpení holocaustu, se v České republice bezrestně konalo již téměř 10 koncertů pravicových extrémistů.

Fórum proti antisemitismu

Nadační Fond Obětem Holocaustu financuje i ústavní péči a psychologickou pomoc lidem s posttraumatickým syndromem. Již mnoho let ukazují zahraniční výzkumy, že traumatická zkušenost holocaustu zásadně a trvale narušuje psychické zdraví nejen těch, kteří osobně persekuci prožili, ale přenáší se i na jejich rodiny, potomky.

Jamila Neumannová

LODNÍ LÍSTEK DO RÁJE...

Devadesátiletý malíř Béda Mayer se svým obrazem z roku 1946 „Autoportrét s maskou“ (olej na dřevě, 38 x 49,5 cm)

čtěte na straně 11

NACHMANIDOVA DISPUTACE

část 5.

Ramban – Rabi Moše ben Nachman, známý v evropské literatuře jako Nachmanides, se narodil ve Španělsku, v katalánském městě Gerona roku 1194. Jedním z jeho učitelů byl například rabi Jehuda ben Jakar. Nachmanides byl vynikajícím talmudistou, biblickým exegetou, filozofem, astronomem, básníkem a lékařem.

54. Řekl jsem: „Běda tomu, kdo se n e s t y d í ! Vždyť nic t a k o v é h o Ježíš neudělal. Nevzkřísil mrtvé od Adama do dnešních dnů a také neučinil nic tomu podobného. Mimo jiné, tato agada svědčí o tom, že mesiáš je člověkem, ne Bohem a nemůže sám křísit (mrtvé). Utrpení, které přijal, přijal proto, že se se velmi opožduje s příchodem. Vidí svůj národ ve vyhnanství a není s to mu pomoci. Vidí, jak se klanějí lžibohům a jak ti, kteří hanobí Boha si utvořili druhého mesiáše a uctívají ho.“

55. On (Pablo) začal opět hovořit: „Daniel píše: ‚sedmdesát sedmiletí (490 let) je stanoveno tvému lidu a tvému svatému městu, než bude skoncováno s nevěrností, než budou zapečetěny hřchy, než dojde ke zproštění viny, k uvedení věčné spravedlnosti, k zapečetění vidění a proroctví, k pomazání svatyně svatých‘ (Da 9, 24). Sedmdesát sedmiletí – to je 420 existence Druhého Chrámu a 70 let babylónského zajetí. Svatyně svatých – to je Ježíš.“

56. Řekl jsem mu: „Vždyť Ježíš žil o třicet sedmiletí (210 let) dříve před touto dobou, jak o tom svědčí naše letopisy, které jsou pravdivé, neboť jsou podloženy svědectvím jeho (Ježíšových) současníků, kteří jej znali. Dokonce i podle vašich výpočtů žil Ježíš o více než deset sedmiletí dříve.“

57. On odpověděl: „Hle, mám zde verš v němž se píše: ‚Věz a pochop! Od vyjití slova o navrácení a vybudování Jeruzaléma až k pomazanému vévodovi uplyne sedm sedmiletí. Za šedesát dvě sedmiletí bude opět vybudováno prostranství a příkop‘ (Da 9, 25). Pomazaný vévoda, to je Ježíš.“

58. Řekl jsem: „To je všeobecně známá nepravda. Vždyť Písmo rozděluje výše upomenutých sedmdesát sedmiletí a vyděluje sedm sedmiletí do příchodu pomazaného vévody, poté šedesát dvě sedmiletí do vybudování ulic a hradeb a poté ještě jedno

sedmiletí, kdy pomazaný upevní pro mnohé Zákon. Celkem dostaneme sedmdesát sedmiletí (490 let). Avšak Ježíš, kterého ty nazýváš pomazaným vévodou, se neobjevil po uplynutí sedmi sedmiletí, ale až po uplynutí více než šedesátí sedmiletí (po více než 420 letech), dle tvých výpočtů. Zkus mi vysvětlit celou tuto pasáž tak, jak ji ty chápeš a já ti poté odpovím. Vždyť ty nejsi schopen ji objasnit... Neostýcháš se však hovořit o věcech, o kterých nemáš ponětí. Já ti však říkám, že pomazaný vévoda je Zerubábel, který přišel po uplynutí sedmi sedmiletí, tak jak se praví v Písmu.“ (Pozn. Roku 586 př.o.l. byl zbořen I. Chrám a po 49 letech přišla první skupina židovských navrátilců z Babylónie do Judska pod vedením Zerubábel, tj. v letech 537/6 př.o.l.)

59. On řekl: „Jak to, že se nazývá pomazaným?“

60. Řekl jsem: „I Kýros je nazýván pomazaným (viz Iz 45, 1). O Abrahamovi, Izákově a Jákobovi je psáno: ‚Nesahejte na mé pomazané...‘ (Ž 105, 15). Proto je o něm psáno ‚vévoda‘ a ne král, neboť jeho království se nepovznese, ale jeho národ ho bude povznášet a vychalovat: ‚Knížata národů se shromáždila, jsou lidem Abrahamova Boha‘ (Ž 47, 10). Mohu ti ihned vysvětlit tuto pasáž, jestli ty a tvoji přátelé budete ochotni naslouchat a tvá mysl bude naladěna k pochopení. Tvrdím zde, před tváří krále, našeho panovníka, a před tváří všeho lidu, že v dané pasáži a v Danielových slovech vůbec, kromě konce jeho knihy, není nikde uvedena doba příchodu mesiáše. Vyplývá to jasně z Písma a všeho, co bylo proneseno k Danielovi ve vidění a zaznamenáno v této a dalších kapitolách. Vždyť on se stále modlí za to, aby se dověděl dobu příchodu mesiáše. Nakonec mu byla odhalena doba jeho příchodu v uvedeném verši: ‚Od doby, kdy bude odstraněna každodenní oběť a vztyčena ohyzdná modla pustošitele, uplyne tisíc dvě stě devadesát dní‘ (Da 12, 11). Nyní všem vysvětlím smysl tohoto verše, i když se to bude zdát nepřijatelné pro zde přítomné Židy. (Pozn. Podle žid. tradice byl II. Chrám

zbořen Římany r. 68 o.l. K tomuto datu připočteme 1290 let a dostaneme r. 1358. Příchod Mesiáše je tedy podle Rambana možný teprve za 95 let po konání disputace). Daniel říká, že od doby, kdy bude odstraněna každodenní oběť až do doby, kdy bude vztyčena ohyzdná modla, která byla příčinou přerušení každodenní oběti, t.j. Římané, kteří zbořili Chrám, uplyne 1290 let. Protože dny zde znamenají roky, tak jak je psáno: ‚... má právo jej vyplatit do roka dní od prodeje‘ (Lv. 25, 29). ‚Budeš dbát na toto nařízení ve stanovený čas, rok co rok‘ (Ex 13, 10). ‚Ať s námi dívka ještě nějaký čas zůstane, alespoň deset dní‘ (Gn 24, 55). (Pozn. Raši hovoří o deseti měsících). Poté Daniel praví: ‚Blaze tomu, kdo se v důvěře dočká tisíce tří set třiceti pěti dnů‘ (Da 12, 12). To znamená ještě 45 let. Věc se má takto: Nejdříve přijde mesiáš a vydá ‚ohyznou modlu‘ – všechny klanějící se lžibohu na zpusťování. Poté shromáždí všechny vyhnance Izraele v poušti národů (viz Ez 20, 35) a jak je psáno: ‚Proto ji přemluví, uvedu ji na poušť, budu jí promlouvat k srdci‘ (Oz 2, 16). On přivede Izrael k jeho zemi, jak to udělal náš učitel Mojžíš, náš první osvoboditel. Uplyne ještě 45 let, a poté Izrael spočine ve své zemi a zaraduje se v Bohu Všemohoucím a ve svém králi Davidovi. Šťastný ten, kdo očekává a dožije se oněch blažených let. Hle, od zboření Chrámu uplynulo 1195 let. Tedy do oné doby, o které hovořil Daniel, chybí ještě 95 let. Doufáme, že spasitel přijde dříve. Toto je správný a přijatelný výklad a člověku se chce v něj věřit.“

61. Bratr Pablo odpověděl: „Židovští učenci tu praví v agadě: ‚Co jsou ony zbývající dny? To je čtyřicet pět dní během nichž bude osvoboditel skryt. Podobně jako dříve první osvoboditel Mojžíš, který se objevil a byl skryt před nimi, tak i poslední osvoboditel se objeví a bude před nimi skryt. Jestliže učenci uvedli den, tak se jedná o dny v pravém slova smyslu a ne o roky.

► Překlad a poznámky: Rabín Daniel Mayer

HABEMUS PAPAM

Německá důkladnost na Petrském stolci

Do sixtinské kaple vešel jako jeden ze 115 kardinálů. Několik minut před šestou hodinou večerní, devatenáctého dubna, oznamuje proužek bílého dýmu celému světu, že katolická církev má opět svého nejvyššího pozemského pastýře. Dle tradičního protokolu se kardinál Sodano táže zvoleného muže zda svůj úřad přijímá. Je tomu tak a od této chvíle se z kardinála Josepha Ratzingera stal papež Benedikt XVI.

Charismatická postava zemřelého papeže Jana Pavla II. byla natolik výrazná, že jeho nástupce bude nutně se svým předchůdcem porovnáván a hodnocen na pozadí předchozího - mimořádně dlouhého - pontifikátu. Jan Pavel II. dokázal oslovit nejen katolíky na celém světě, ale byl respektován i jinými církvemi a celým širokým mezinárodním společenstvím. O jeho mimořádném postavení svědčí i hlasy požadující ve Vatikánu jeho rychlé svatořečení.

Všichni si kladou otázku, co od nového papeže Benedikta XVI. můžeme očekávat. Je nutné říci, že zvony petrské katedrály, oznamující volbu nového papeže, nezvěstovaly příchod žádného revolucionáře. Nový „šéf“ je muž vynikajících odborných kvalit, je to především přední špičkový vědec, teolog, jehož publikace jsou v odborných kruzích vysoko ceněny.

Byl prefektem Kongregace pro nauku víry a jedním z nejbližších papežových spolupracovníků. V této pozici je vnímán i dnes a očekává se, že bude v šlépějích Jana Pavla II. pokračovat. Jeho prvá vystoupení skutečně naznačují, že je připraven pokračovat v úsilí o sjednocení všech křesťanů a vést mezi církvemi započatý dialog. Nic však není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá. Především nový papež pochází z Bavorska - nejbohatší a nejvyspělejší spolkové země Německa. Narodil se kousek od českých hranic, jsou mu tedy blízká veškerá trápení, kterému byly naše sousedské země v historii vystaveny. Jako mladý chlapec byl krátkou dobu členem Hitlerovy mládeže, jako mladý voják nesouhlasící s nacismem dezertoval z Wehrmachtu. Podobně, jako jeho předchůdce, poznal již v mládí bídu totalitního systému a dovede si vážit svobody. S papežem Janem Pavlem II. nás spojoval jeho slovanský původ, jeho nesmiřitelný boj proti komunistické tyranii, jeho jazyk. S rodištěm nového papeže nás spojuje tisíciletá historie neustálých vzájemných vztahů a společného kulturního ovlivňování.

Když český primas, kardinál Vlk, gratuloval novému papeži k jeho zvolení, řekl mu Benedikt XVI., že se za Českou republiku modlí. Mohl to být skutečný zájem o dobré sousedství, mohla to být jen diplomatická zdvořilost. Nový papež je pragmatik, který problémy řeší a bude řešit s německou důkladností a vytrvalostí. Jedním z jeho prvních úkolů bude jistě snaha ukončit dlouholetá a neúspěšná jednání o česko vaticánské smlouvě. Bylo by proto správné a prozíravé, aby jej naše vláda co nejrychleji pozvala na oficiální návštěvu České republiky. Nejde jen o zdvořilost, katolické Bavorsko je zemí, kde žije nejvíce přesídlenců z bývalého Československa. Problémy, které dosud stojí mezi částí přesídlenců a jejich bývalou vlastí, nároky, které jedna strana vznáší a druhá odmítá, bolest jedněch i druhých - to je dědictví naší společné historie. Nový papež se narodil nedaleko českých hranic. Tyto problémy důvěrně zná a mohl by na dodnes živé rány najít v procesu vzájemného jednání a sblížování oboustranně přijatelným balzám.

Pokud se týče bolavých témat, je takřka jisté, že nový muž na Petrském stolci nebude nakloněn žádným převratným změnám. Hluboce citlivé vztahy křesťanů k židům a jiným vírám, role žen v církvi, postoje k sexualitě a povaze církevní autority, sporům ohledně gnose – to vše bude zřejmě novým papežem nazíráno konzervativním prismalem, který byl ovšem vlastní i jeho předchůdci. Heslo „Církev bojující“ musí dostat nový obsah. Svět je dnes ohrožen tak hrozivými fenomény, jako je hlad, aids či porušená ekologická rovnováha. K tomu všemu se přidává i všeobecný rozklad hodnot, kterému postmoderní společnost neumí dostatečně účinně čelit a následně také hrozba globálního terorismu. Boj proti těmto „květům zla“ se musí stát denní „agendou“ moderní katolické církve. Přijme-li nový papež tyto výzvy za své a bude-li úkoly svého pontifikátu vnímat obdobně, bude i on jednou nazýván velkým papežem.

► Milan Kalina

Program Bejt Simcha

KVĚTEN 2005

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek
od 18 hodin; pokud je na programu
i přednáška, následuje vždy
po skončení bohoslužby, od 19 hodin

Čtvrtek 5. května v 19.30 hod v Bejt Simcha

začíná Kurs čantování Tóry (Torah Trope Class) vedený Sarou Sapon-White, který bude pokračovat každý čtvrtek po dobu 6 týdnů, vždy od 19:30 (jen pro přihlášené).

Pátek 20. května v 19.00 hod v Bejt Simcha

Povídání s Františkem Bányaiem, předsedou
Židovské obce Praha

Pátek 27. května v 19:00 hod v Bejt Simcha

Hodinový koncert a vyprávění vynikajícího
houslisty Alexandra Shonerta

Sobota 28. května v 10.00 hod v Bejt Simcha

Ranní bohoslužba s rabínem R. Hoffbergem

HODINY PRO VEŘEJNOST

až do odvolání
jen po předchozí domluvě
Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2

Telefon: 222 251 641

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

www.bejtsimcha.cz

SACHSENHAUSEN

trauma i naděje

Na pozvání ministerského předsedy vlády spolkové země Brandenburg a Nadace brandenburských památníků se sjely na konci dubna do Německa delegace z celé Evropy, aby si společně - s místními politiky, antifašistickými organizacemi, historickými skupinami, různými církvemi, školami i jednotlivci - připomněly události před šedesáti lety, kdy byli vězni koncentračního tábora Sachsenhausen osvobozeni. Nechyběla zde ani delegace z Čech. Byli v ní nejenom čeští studenti, odvezení po 17. listopadu 1939, ale i vězňové z jiných KT, zástupci odbojových organizací i skupiny mládeže ze dvou českých škol.

Do Berlína dorazili společně. Usměvavé studentské tváře z Gymnázia J.A. Komenského v Dubí u Teplic i seriózní pánové v tmavých oblecích, jejichž rodné listy byly napsány okolo konce první světové války. Co spojuje více než osmdesátileté pamětníky se studentskou mládeží? Když gestapo 17. listopadu 1939 zatýkalo ve vysokoškolských kolejích, byly jejich oběti jen o něco málo starší než jsou dnes naši gymnazisté. Mají si o čem povídat? Jaké jsou rozdíly mezi generacemi? Jak různě vnímají hrůzné skutečnosti života v lágrech?

Témat je mnoho a nechybí ani zamyšlení nad posledními projevy neonacismu. Následující názory jsou jen drobným náznakem toho, o čem se mluvilo a diskutovalo ve skupinách i mezi jednotlivci. Tak se na půdě, posvěcené krví desetitisíců nevinných obětí nacistického teroru, sešli pamětníci těchto zločinů s generací jejich dětí a vnuků. Trauma vzpomínek se mísí s nadějí vkládanou do každé nové generace...

Martina Richterová,
prof. dějepisu Gymnázia J.A.
Komenského v Dubí u Teplic

Pro mladou generaci jsou válečné reálie – heydrichiáda, totální nasazení, koncentrační tábory, holocaust – tak vzdálené, jako byly pro generaci jejich otců a dědů vzdálené zprávy o napoleonských válkách či

národním obrození. Mohou mít studenti, i po takovém časovém odstupu, k těmto událostem osobní vztah ?

Myslím si, že u našich studentů se n e j e d n á jenom o historii, ale že zde ten citový vztah je. Jejich babičky a prababičky ještě žijí a mnohé jim o té době vyprávěly. Rozhodně to

není jenom mrtvá, neosobní historie. Pro tuto generaci to ještě má citový kontext, další generace to bude vnímat již jen jako jednu z mnohých kapitol dějepisu.
Jaká může být pro pochopení oné doby úloha školy ?

Sama za sebe doufám, že jsem jim něco předala. Osobně k té době nemám přímou vazbu, ale jako profesorka dějepisu cítím, že se vlastně ve styku s pamětníky naposledy dotýkám té

autentické, vlastní historie. Když s nimi hovořím, mám pocit bezprostředního kontaktu s minulými událostmi. A proto se snažím k podobnému přístupu vést i své studenty. To je důvod, pro který tato místa společně s pamětníky navštěvujeme, proč jsme byli v lednu v Osvětimi a nyní jsme zde v Sachsenhausenu.

Snášeli by dnešní studenti obdobnou psychickou i fyzickou zátěž lépe či hůře než

generace jejich dědů ?

Těžká odpověď. Pokud člověk není podroben stejné situaci, nemůže vědět jak by se choval, pud sebezáchovy se u každého projeví jinak. Asi na to nelze jednostranně odpovědět. Myslím, že fyzická i psychická odolnost je jen a jen vlastností individuální, nikoliv generační.

Ing. František GIL, 80 let, bývalý vězeň č. 78 839

Já si myslím, že přežití nám pomohla především obrovská solidarita, která v normálním životě není, pak jsme byli m l a d í a nechtělo se nám umřít,

a museli jsme tedy dělat vše pro přežití, solidaritu bych ale dal na prvé místo. Neplatilo to jen v táboře, ale i na pocho- ➤

► du smrti na konci války. Kdybychom si nepomáhali, tak by to bylo velmi těžké, stříleli nás jako psy. A bez vzájemné pomoci by nás přežilo mnohem méně. Na pochod smrti nás vyšlo ze Sachsenhausenu asi 30 tisíc. Bez zásob potravin, bez dobrých bot, v letních hadrech jsme pod dozorem řvoucích esesmanů ušli na cestě ke Schwerinu okolo 240 km. Celkem zahynula asi třetina všech vězňů – tedy kolem 12 000 lidí. To znamenalo, že každých dvacet metrů zůstala na cestě mrtvola vězně padlého vyčerpáním a hladem nebo vězně, kterého zastřelili esesmani z doprovodu. Od 21. dubna, kdy jsme se vydali na cestu, jsme spali jen venku a bylo strašně špatné zimní počasí. Sníh, déšť, vítr...

Viktor JUNGBAUER, 15 let (kvarta)

Těm zavřeným studentům určitě pomáhal a víra, že to všechno přežijí a také to, že drželi spolu v partě. Bylo to kamarádství a vzájemná pomoc v různých těžkých situacích. Jeden druhému v nesnázích pomáhal a naopak. Jestli by to naše generace přežila? Možná by se našlo pár jedinců, kteří by na to byli psychicky i tělesně připraveni, ale většina z nás asi nikoliv...

Veronika RÁŽOVÁ, 17 let (septima)

Pro ty vězně to musela být strašná doba. Lidé, kteří tu hrůzu přežili ji nosí dodnes v sobě. Musí to pro ně být hrozné se sem vracet a ještě nám o tom vyprávět. Nevím jestli bych to na jejich místě zvládla. Vím, že v Ravensbrücku byly ženy a také děvčata v mém věku,

ale sebe si vůbec v takové situaci nedovedu představit...

Martin PECINA, 13 let, (sekunda)

Vím, že tam byly koncentrační tábory, kam posílali politické vězně a Židy. Byla to věznice a byly tam plynové komory. Učíme se o tom v dějepise.

Tereza JELÍNKOVÁ, 12 let (prima)

Vím z vyprávění paní Kotové, že v koncentracích byli i děti. Muselo pro ně být strašné vědět, že jim zabijí rodiče, určitě bych to nepřežila. Nevím jestli se to může opakovat, ale doufám, že to bude už jen historie...

Ondra ČONKA, 19 let (oktáva)

O Sachsenhausenu vím, že to byl tábor pro politické vězně, ale později tam přivázeli i nepolitické vězně, Židy a další skupiny. Určitě nevěděli co je tam čeká. Kdyby nás dnes násilím odvezli, byli bychom na tom podobně. Byly jistě tábory horší i lepší. Jestli bych to vydržel by záleželo samozřejmě na podmínkách. Oni měli málo jídla a těžkou práci. Nevím zda bych to zvládl, to by asi ukázal jen čas...

Dušan PITTER, 14 let (tercie)

Naše generace určitě nejsou stejné, tenkrát byla větší úcta k rodičům, ve škole k učitelům, byl asi všude přísnější režim a tím pádem i větší kázeň, tehdejší studenti byli ukázněnější a to jim mohlo pomáhat...

Ing. Bohumil MARTÍNEK, 85 let, bývalý vězeň č. 4 857

Zda by naše děti a vnoučata v podobné situaci obstála? Oni žijí v jiném století a po svém. Nežijí v tom našem špatném dvacátém století, ale ideály mají podobné těm našim. Ale rozhodně si žijí lépe. A jejich odolnost? Museli by to vydržet, jako jsme to museli vydržet my...

Martin STEININGER, 18 let (oktáva)

Zda si dovedu sebe představit na místě zatčených studentů? Kdyby mne někdo odtáhl od přípojky k internetu, vzal mi mobilní telefon a nedal mi najíst, tak bych asi po třech dnech spáchal sebevraždu. Já bych určitě skončil. Proto obdivuji ty lidi, kteří to věznění vydrželi několik let a ještě dnes o tom dokáží vyprávět!

► **Tomáš KOPEČEK, 18 let**
(septima)

Tak sebráný mobilní telefon by mi tak ne v a d i l, (smích) to spíše ten internet s počítačem, to je důležitá věc. Určitě si ale myslím, že bych to v tom koncentráku asi nepřežil, byly to nelidské podmínky, viděli jsme to v Osvětimi, byli jsme i v Terezíně, kde asi podmínky byly lepší, ale nedovedu si vůbec představit, že bych tam někde v koncentráku žil...

Tomáš VÍCHA, 18 let
(sexta)

Mně by asi nejvíce chyběli rodiče, jsem na nich hodně závislý, hodně pro mne znamenají, také si nedovedu představit, že bych byl v koncentráku, mám modré oči a jsem blondák, (smích) ale kdybych tam byl, tak nevím zda bych to přežil, byla by to pro mne velká rána...

Jaroslav VRABEC, 84 let, bývalý vězeň č. 67 492

Pokud jsme byli v Sachsenhausenu, tak tam bylo hodně umělců i intelektuálů, recitovali básně, vzpomínalo se na civilní život. Humor určitě existoval i v lágru, třeba na vánoce se skládaly zvláštní verše. Po šedesáti letech si už na ty humorné chvílky moc nepamatují. Byli jsme mladí a k mládí humor patří navzdory podmínkám. Člověk ale i nyní vzpomíná raději na ty lepší stránky než na ty nejhorší...

Stanislav DVOŘÁK, 18 let
(septima)

Za druhé světové války tam posílali lidi, které nacistický režim označil za nepohodlné. V Sachsenhausenu byli nejen političtí vězňové, ale také Židé a Cikáni, dostali se tam i čeští studenti, také se tam paděly peníze...

Tomáš JEMELÍK, 18 let
(septima)

Peníze tam padělal pan Adolf Burger, vyráběly se tam americké a britské peníze, ale i různé falešné doklady a pasy pro špiony...

Ing. Bohumil MARTÍNEK, 85 let, bývalý vězeň č. 4 857

Často se porovnávají oba totalitní režimy bývalého století. Nacistický i komunistický. Řekl bych, že oba tyto ismy mají podobný základ a má se proti nim společně postupovat. A to hned v zárodku, aby se ty jejich ideje neměly možnost šířit a ohlupovat lidi...

Ing. František GIL, 80 let, bývalý vězeň č. 78 839

Zda je možná v této zemi nebo jinde recidiva nacismu? Včerejší projevy německých představitelů nás uklidňují, zdá se, že takové nebezpečí už nehrozí. Přesto se ale velice obávám, že hrozba neonacismu sílí. Pokud jsou zde byt jen náznaky takových hnutí, zůstává i nebezpečí, že by se neonacismus či jiné podobné svinstvo mohlo v nějaké obměně opakovat. Po zkušenostech německého národa – poté co všechno musel za nacistickou éru zaplatit – se zdá, že návrat k podobnému režimu již není v Německu možný. Přesto ale myslím, že je nutno všechny takové akce sledovat, přísně tlumit a tvrdě zakročovat...

Jaroslav VRABEC, 84 let, bývalý vězeň 67 492

To co se v poslední době odehrávalo na koncertech neonacistů nebylo ze strany policie v pořádku. Ta měla vniknout dovnitř a udělat jednoznačně pořádek. I za první republiky - když šlo o protistátní akci, policie zakročovala. Myslím, že je to také dané tou naší českou liberální a nedůslednou povahou. Mám zato, že naše zákony umožňují policistům tvrdší i důslednější postupy...

Ing. Bohumil MARTÍNEK, 85 let, bývalý vězeň č. 4 857

Aktivita neonacistů jsou lidem prozatím tak trochu jedno, zřejmě to podceňují. V tom ale velmi chybují. Tě otázky se musíme věnovat pořádně a zasáhnout proti tomu se vši vážností. Nejenom my jako občané, jednotlivci, ale především musí zasáhnout zákonodárci a vláda...

Ing. František GIL, 80 let, bývalý vězeň č. 78 839

Neonacismus je nebezpečný. Proti tomu bychom měli velmi důrazně protestovat nejen jako občané, tou věcí by se měly vážně zabývat i státní orgány. Musíme společnost varovat před tím, aby se nemohlo nic podobného opakovat. Neonacismus nás velmi zneklidňuje. Kladu si otázku: jak je možné - po tolika prožitých hrůzách - být opět svědkem neonacistických kraválů. A na tu otázku se bojím odpovídat...

► Text a foto: Milan Kalina

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

- a) v elektronické podobě na www.maskil.cz**
b) v tištěné podobě za cenu poštovného a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon/fax: 222 251 641, e-mail: maskil@maskil.cz (to je důležité zejména pokud platíte bankovním převodem, neboť v tomto případě se jinak nedozvíme adresu, na niž máme Maskil zasílat); výše poštovného a balného je **v ČR minimálně 250,- Kč ročně;** uvedený obnos nám laskavě zašlete **složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8964110227/0100** u Komerční banky, variabilní symbol je 888888888 (10x8)

Tištěnou verzi časopisu je rovněž možné si vyzvednout osobně přímo v Bejt Simcha.

LESK A BÍDA LAUDEROVÝCH ŠKOL

Student Elmar TAUSINGER (19) přešel v listopadu 2003 z III. ročníku Gymnázia OR CHADAŠ na jinou školu, kde by měl v těchto dnech skládat zkoušku dospělosti. Jeho maturitní práce z českého jazyka na téma „Posad se na chvíli...“ nás zaujala svou upřímnou poetikou i půvabnou jednoduchostí. Laskavě čtenáře prosíme, aby ji přijali co důkaz toho, že mládeži se ani v technickém, pragmatickém světě počítačů a mobilů poetika „stříbrného větru“ zcela nevytratila...

Posad se na chvíli...

Snažil se otevřít oči, zapomněl si je promnout, ale ve chvíli, kdy ucítil jak mu jedna či dvě řasy, slepené ještě ospalkami, bolestivě zatahaly za horní víčko, ihned to udělal. Nyní už to bylo jednodušší. Před svým obličejem uviděl dívčino krásně tvarované ňadro a zároveň si uvědomil ještě stále zřetelnou vůni milování. Spala. Tvrdě. Vzdechla a přetočila se na druhý bok. Chlapec se jemně posadil, tak aby postel zavěšenou od stropu příliš nerozhoupal a dívku tím neprobudil. Svezl se z podušek, posadil se na okraj lůžka a prsty u nohou si vychutnával měkkost hebkého koberce.

Zapomněl si při oblékání rozepnout košili a při přetahování přes hlavu mu odskočil knoflíček, jenž se někam zakutálel – maličký, jeden z těch perleťových, u kterých dokázal v dětství dlouhé minuty pozorovat odlesky vrhané proti světlu.

Na malém psacím stolku zanechal ležet kousek utrženého novinového článku, v němž zakroužkoval některá písmenka – za sebou pak dávala dohromady nápis: „...přijdu večer a obejmou svou dívku“. Spěšně se dooblékl a co nejtíšeji přibouchl dveře.

Byla neděle, poměrně brzy ráno a celé město se ještě oddávalo klidnému dřimotu. Svítilo slunce, ale vzduch byl ještě noční, chladný. Nevěděl ještě, kam půjde a ani se nesnažil vytvořit si před očima pomyslnou mapku, která by řídila jeho kroky. Cítil, jak mu chlad od ještě studené jarní země líže lýtka, ale nohavice si nechal vyhrnuté – nebylo mu to nepříjemné.

Připadalo mu, že nadcházející den je nějak čistý, ne jako všechny předchozí dny, kdy vstával s optimistickou bujarou náladou a radoval se z toho, jak se mu vše podařilo vyřešit, či alespoň

vyřešení odložit. Byl to dokonce den nový. Nic nedokončil, žádná životní etapa se neukončila, ba právě naopak, všechno měl před sebou, všechno ho ještě čekalo, i když asi moc netušil, jak složité to bude. Měl chuť o tom psát a nebo alespoň přemýšlet, o tom co bylo, co je, co cítí, co si myslí, co si myslí, že si myslí oni-ostatní, co po něm chtějí, co cítí oni, co cítí k němu, co miluje, koho a jak – ano! Bude o tom přemýšlet – ten nápad jej uchvátil. Rozhodnul se, zahrnul doprava a vydal se podloubím kolem náměstí směrem k čtvrti, kde byla jeho oblíbená kavárna.

Nebylo ještě otevřeno, a tak si sedl na kamenný obrubník na protější straně ulice a sledoval mravence, kteří z pod něj vylézali. Malátně se pohybovali před branami své skrýše a snažili se zachytit ranní paprsky. Šli shánět potravu – budou to dělat celý den, celý život. Pak se možná spáří, ale ani je nenapadne, aby se zastavili, na chvíli se posadili a popřemýšleli si, a kdyby přeci jen... ta představa mu přišla komická. Zvedl hlavu a všiml si, že kavárna má již dveře otevřené, a tak vstal a opatrně překročil mravenčí stezku.

Vešel. Vystoupal po dřevěných schůdkách a sedl si k malému stolečku na verandě, která byla umístěna v zadní části domu. Odsud měl výhled na malý kostelík na okraji města, za nímž se rozléhaly už jen louky s malými ostrůvky listnatých lesíků. Z vnitřku sem doléhala melodie Dukea Ellingtona. „Kávu?“, zeptala se svým sladkým hlasem mladá kavárnice. Chlapec jen kývl na výraz přijetí nabídky a chtěl ještě dodat něco o čerstvém mléku, ale v zápětí si uvědomil, že slovo „káva“ v jeho případě zahrnuje i tuto složku, a že slečna na ni jistě nezapomene – není zde přeci poprvé.

Vyndal ze zadní kapsy tabák, papírky a sirky a několika obratnými pohyby utvořil z voňavého dýmkového tabáku krátkou cigaretu. Škrtl sirkou a natáhl kouř – olízl si rty a až pak jej zase vypustil – ten se rozdělil na několik ornamentů a rozplynul se v ovzduší.

Chlapec se dal do myšlení... přemýšlel o všem, co si předem naplánoval – o tom co bylo, co je, co cítí, co si myslí, co si myslí, že si myslí oni – ostatní, co po něm chtějí, co cítí oni, co cítí k němu, co miluje, koho a jak... Ubíhaly vteřiny, minuty, hodiny, ale den jakoby neměl konce. Chtěl už vstát a jít, ale měl pocit že by to nebylo ono. Jak by mohl žít život, kterým by byl táhnut? V rytmu každého dne, kde by chodil, jedl, miloval a tvořil – bez přemýšlení! Musí si přeci vyhradit čas, ve kterém by všechno uvážil a naplánoval, čas jen pro sebe, ne pro ženy a přátele, ale jen pro sebe. Sednout si SÁM! Byl uchvácen svou vlastní ideou, tím skvělým nápadem, kterým by předešel všem nepříjemnostem, které jej měly čekat.

Cítil, tak jako ráno, chlad, jenž mu stoupal od kotníků výše ke kolenům – blížil se večer. A chlapec seděl. A myslel – a bylo o čem...

Dívka již ležela v posteli, a ta se lehce pohupovala v rytmu jejího dechu. Pokoj byl prázdný. Oči se jí mhouřily. Pak jí ale zrak ulpěl na malém předmětu vprostřed pokoje. Vstala. Uchopila ten maličký perleťový knoflíček a nastavila jej proti posledním paprskům vnikajícím do pokoje – po obličejí jí přejelo odražené spektrum nekonečného množství barev.

A mravenci se pářili.

► Elmar Tausinger

(Poznámka: Práce v původní podobě bez obvyklých redakčních úprav.)

BEJT OLAM

4. část

Pohřbívání v židovské tradici

Náhrobky a jejich symbolika

Zobrazení symbolů je doloženo na židovských náhrobcích v našich zemích od konce 16. století, nepochybně se však uplatňovalo daleko dříve.¹⁸ Jejich nejhojnější výskyt je na Starém židovském hřbitově v Praze, kde jsou zachovány nejstarší doklady použití většiny z nich u nás. V průběhu doby se symbolická znamení rozšířila také na venkovské hřbitovy. Vyjadřují obrazně názvy kmenů, rodin, jmen, povolání a další náměty.

Žehnající ruce jsou znakem kohenů, dědičných kněží pověřených provádět obětní a jiné povinnosti v Chrámu. Ruce bývají většinou zobrazeny ve tvaru hebrejského písmene šin, symbolizujícího boží přítomnost, obsaženou ve výrazu šechina, vznášející se nad žehnajícíma rukama kněze. Nejstarším reliéfním zobrazením kohenského symbolu je náhrobek Leviho kohana, syna Alexandra, z roku 1585.¹⁹ Hroby levitů – pomocníků kohenů, mohou být označeny konvicí s mísou, levitským náčiním. Nejstarší náhrobek s reliéfem konvice z roku 1581 náleží Alexandrovi, synu Ašera levity.²⁰

Většina symboliky jmen vychází z poetických příměrů, kterými žehnající Jákob přirovnával své potomky k zvířatům. Juda byl přirovnáván ke lvu, Neftalí k lani, Benjamin k vlku. (Gn 49, 3-27) Isachar byl od středověku tradičně spojován s medvědem. V Jaakovově požehnání Efrajimovi je v kořeni hebrejského slovesa jidgu – „rozmnoží“ obsaženo slovo dag – ryba. (Gn 48, 16).

Vyobrazení těchto zvířat na náhrobních kamenech bývá často spojeno s hebrejskými nebo německými jmény zemřelých: např. lev na náhrobcích symbolizoval jméno zemřelého Jehudy, Lejba nebo Löba, jelen znázorňoval jména Cvi a Hirsch, vlk jména Zeev a Wolf, medvěd jména Dov a Beer, ryba jména Karpl a Fischer.

Podobně holub vyjadřoval podobu mužského jména Jona, ptáček hebrejskou nebo německou, případně jidiš podobu ženského jména Cipora, Ciperle nebo Fegele, růže ženské jméno Rosa. Hrob Davida Ganse (1541-1613), významného astronoma na dvoře Rudolfa II., je označen motivem Davidovy hvězdy - Magen David, doplněným

Náhrobek Judy Loewensteina, starý hřbitov v Chodovské Planě, 1854

vyobrazením husy, naznačujícím jeho jméno. Náhrobek Mošeho syna Zeliga (1831) v Mikulově je opatřen reliéfem desek Desatera s nápisem „Desky svědectví dal Bůh do rukou Mošeho“, parafrazujícím biblický text. (Ex 31,18). Některé symboly vyjadřovaly rodinné jméno zemřelého.

K obecně židovským symbolům bez souvislosti s osobními jmény náleží vinný hrozen, sedmiramenný svícen – menorah, granátové jablko, koruna dobrého jména a později Magen David. Symboly byly často kombinovány. Velmi frekventovaná byla znamení vyjadřující povolání, např. obřizkové nástroje na náhrobcích mohelů, kteří prováděli obřizku, nebo lanceta – druh lékařského nástroje, která označovala hrob lékaře. Později v 19. století ji nahradil nežidovský antický motiv Aeskulapa. Povolání lékárníka značil hmoždíř a palička, povolání krejčího či švadleny nůžky.

Na náhrobcích se někdy vyskytuje také figurální tematika. Rodové jméno Teomim (blíženci) vystihuje reliéfní zobrazení dvou chlapců – dvojčat, vyobrazení Adama a Chavy připomíná jméno zemřelé Chavy – Evy. Zobrazení prádleny zdů-

Náhrobek Jakoba Hallera, Ivančice, 1815

► razíje význam jejího povolání – zhotovování třásní, důležité součásti modlitebního pláště. Dívčí postavy, vyskytující se na náhrobcích Starého židovského hřbitova a výjimečně i na dalších hřbitovech např. v Brandýse n.L., symbolizují většinou věk zemřelých.

Náhrobek Libera Oppenheima, Ivančice, 1823

Zcela výjimečná výzdoba je na tumbě rabína Aharona Šimona Spiry, který zemřel roku 1679 jako jedna z prvních obětí moru. Vyjadřuje jeho pohnuté životní osudy, způsobené udáním, následným soudním procesem a uvězněním. Na jedné straně tumby je v rohu vyryta podobizna rabína s dlouhým plnovousem a knihou. Jejím protějškem je postava soudce s žalobou či osvobozujícím přípisem v ruce.

Náhrobek rabína Lejba Franka, Radenín, 1842

Ojedinele se na náhrobcích vyskytuje motiv náhrobního kamene nebo hrobu. Na hřbitově zvaném Osikovec, náležejícímu židovské obci v Babčicích na Tábořsku, je jméno zesnulého Jacoba Epsteina vepsáno do reliéfu honosného náhrobku. Bejt olam s mohutnou korunou smutečního stromu, ohradní zdí a márnici je znázorněn na náhrobku Rejzl (Theresie) Epsteinové z roku 1866 v Luži na Chrudimsku.

Rovněž vzácně se na náhrobcích vyskytuje i motiv jeskyně Machpely. Machpela u Chevronu, zakoupená Aharonem za účelem pohřbu Sáry a sloužící jako místo pohřbu jemu samému i jeho potomkům Izákovi a Jákobovi s manželkami Rebekou a Leou (Gn 25, 9-11; Gn 49, 31-33), se stala od 12. století poutním místem a náležela mezi lokality, symbolizující Erec Jisrael.²¹

Zobrazením krajiny s jeskyní je zakončena dolní část náhrobku Gitl Kostelecké, ženy Noacha, která zemřela roku 1791 a byla pohřbena na hřbitově v Novém Bydžově. Na náhrobku je Machpela zobrazena v hornaté krajině, v blízkosti opevněného vrcholu hory. V pozadí za jeskyní se uplatňuje architektura města Chevronu a "dub Mamre" (Gn 18, 1). Lze předpokládat, že předlohou k tomuto vyobrazení je mapa, která tvoří přílohu Amsterodamské pesachové hagady z roku 1781 a vyznačuje cestu, kterou Židé putovali z Egypta do Zaslíbené země. Vlevo od Chevronu hebrejský nápis upozorňuje na dub Mamre, doplněný postavou Abrahama, který vítá tři hosty. Vpravo od města je kopec s tmavě vyznačeným otvorem popsán jako „jeskyně Machpela“. Toto kompoziční schéma, známé nejméně od konce 17. století, bylo použito pro reliéf na náhrobku Gitl na novobydžovském hřbitově.²²

Horní část náhrobku Zalmana Schicka z roku 1845 na hřbitově v Osikovci představuje podobné téma zpracované odlišně. Reliéf zachycuje

Náhrobek Aharona Jehošuy, syna Jehudy Bachera, hřbitov v Dolních Kounicích, 1818

dvě jeskyně, vedle rostoucího stromu a visící kotvy. I v tomto případě je strom opět možno interpretovat jako dub Mamre. Kořen jména Machpela znamená v hebrejštině zdvojení, násobek a jeskyně byla také tímto způsobem rabínskou literaturou vykládána. Tomuto výkladu odpovídá ojedinelé zobrazení zdvojené jeskyně na osikovském hřbitově. Vyjadřuje pouto zemřelého k Erec Jisrael, kde si přál být pohřben a jejíž symbol byl zobrazen na náhrobku. Vyjadřuje také naději na zmrtnýchvstání po boku patriarchů. Již Jaakov ve své závěti zdůrazňuje: „Až budu připojen k svému lidu, pochovejte mě k mým otcům... do jeskyně v Machpele...“ (Gn 49, 29-30).

► Text a foto: Iva STEINOVÁ

Poznámky:

¹⁸ K nejstarším příkladům, dochovaným ve středoevropské oblasti, patří náhrobek s motivem menyory ze 3. stol. o. l., nalezený v Ostřihomi.

¹⁹ Starý židovský hřbitov v Praze.

²⁰ Žehnající ruce a levitské náčiní se nevyskytují na samostatných hrobech manželek kohenů a levitů avšak mohou zdobit společný hrob manželů. Starý židovský hřbitov v Praze.

²¹ Tři místa v Erec Jisrael nebyla dobyta v boji, ale zakoupena, aby nebyla později zpochybněna oprávněnost jejich vlastnictví. Jedním z nich je jeskyně Machpela, druhým „díl pole“ v Šekemu, zakoupený Jákobem (Gn 33, 18-20), sloužící později jako místo pohřbu jeho syna Josefa. Třetí lokalitou mimořádné důležitosti je pozemek na hoře Móríja v Jeruzalémě, který koupil král David (1 Pa 21, 22-26), a kde později začal král Šalomoun stavět Chrám (2 Pa 3, 1-3).

²² Stejná mapa tvořila přílohu pesachové hagady z roku 1695.

FÓRUM PROTI ANTISEMITISMU

Prohlášení k neonacistickým koncertům a reakcím Policie ČR

V roce, kdy si celý civilizovaný svět připomíná 60. výročí konce 2. světové války a osvobození koncentračních táborů, symbolů brutální nelidskosti a utrpení nacistického holocaustu, se v České republice bezrestně konalo již téměř 10 koncertů pravicových extrémistů.

V Jablonném v Podještědí se v sobotu 26. 3. 2005 odehrálo jedno z největších neonacistických setkání na našem území za poslední léta. Na koncert, který pořádala znovu založená česká odnož militantní britské organizace Blood and Honour – „Krev a čest“, což je heslo někdejší Hitlerjugend, se sjelo 300 neonacistů z ČR, Polska, Slovenska a Německa. Hrály tu kapely známé rasistickými texty, jako česká skupina Conflict 88, jejíž zpěvák čelí obvinění z podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka, a dokonce i jedna z nejradikálnějších neonacistických skupin z USA, Final War. Policie nezasáhla.

V Hostěnicích na Blanensku se v sobotu 9. dubna 2005 sešlo 150 stoupenců White Power – „Bílé síly“. Aktivisté hnutí Tolerance, kteří koncert monitorovali, zdokumentovali text písně skupiny Impérium: „Nedám Židům žádnou šanci, bolševickéj smrad!“ Přesto se od Policie ČR dočkali namísto kooperace obtěžování.

Připomínání holocaustu a památky jeho 17 milionů zavražděných dostává za těchto okolností nebezpečný nádech pokrytectví a podceňující formálnosti. Vždyť v České republice si dnes neonacisté zcela zjevně a nepokrytě mohou pořádát setkání, provolávat nacistická hesla, oslavovat nacistické vůdce, před očima policistů se vysmívat a vyhrožovat pracovníkům lidsko-právních organizací a získávat tak další přívržence, peníze z proběhlých koncertů a vazby na zahraniční uskupení. **Události posledního měsíce lze interpretovat také jako reálné riziko legitimizace neonacistických projevů.** Je nepochopitelné, že Policie ČR při rasistických akcích nejedná adekvátně svým povinností. Je neuvěřitelné, že ve 21. století není policie schopna využít technologií k monitorování a dokumentování neonacis-

tických setkání. Je trapné, že se již několik let daří amatérům z občanského sdružení Tolerance získávat více informací z koncertů a akcí pravicových extrémistů než profesionálům Policie ČR. Je neomluvitelné, že se policisté „monitorující“ neonacistické akce opakovaně staví spíše proti aktivistům občanských protirasistických organizací než proti přestupkům či dokonce porušování zákona ze strany účastníků akce.

Tímto prohlášením vyjadřujeme narůstající zneklidnění z událostí posledních měsíců. Na základě historických zkušeností se obáváme, že pokud se nebude na neonacismus, rasovou nenávist a antisemitismus reagovat tvrdě a včas, povede to k jejich posilování a šíření. Důkazem je i vzrůstající počet antisemitských případů a antisemitské společenské reminiscence, na které upozorňujeme i ve své připravované Výroční zprávě o antisemitismu za rok 2004.

► Fórum proti antisemitismu, Praha, 10. 4. 2005

Co se tady proboha děje?

Opět jsou hlášeny poničené židovské náhrobky, z výkladů knihkupectví na nás zírá Adolf Hitler a na nenápadných místech naší vlasti se scházejí příznivci neonacistických skupin se svými zahraničními ideovými souputníky. S těmi pak, pod záminkou soukromé oslavy, vesele hajlují a slovem i písní propagují svůj „bílý a árijský“ pořádek. Ničitelé náhrobků nebývají vypátráni, vydavatel kultovní bible německých válečných zločinců je naším soudem osvobozen a neonacistické srazy jsou konány za asistence policejních jednotek, jejichž jedinou starostí je zřejmě zajistit hajlujícím náckům klid a ochranu před jejich odpůrci.

V roce šedesátého výročí konce války můžeme s lítostí konstatovat, že nacismus nezmizel s předpokládanou generační obměnou, antisemitismus dosud patří do výbavy extrémní pravice, rasovou intoleranci, hloupost a zášť můžeme vidět a slyšet i na našich fotbalových stadionech.

Mnozí oficiální činitelé tvrdí, že jde jen o okrajové jevy typické pro každou moderní společnost a není nutné z toho vyvozovat jakékoliv alarmující závěry. Je pravdou, že zdrcující většina lidí se od těchto jevů s odporem odvrací. a nechce s nimi mít nic společného, je ovšem také pravdou, že tyto neonacistické a rasistické jevy se stávají jaksi „normální“ součástí takřka každodenního zpravodajství a mnozí si na tyto zprávy už začínají zvykat. Zvyk se však v budoucnosti může změnit v lhostejnost a lhostejnost v souhlas.

Slušní lidé, které tato situace znepokojuje, se snaží proti nebezpečí neonacismu bojovat. Bohužel jejich snahy nenacházejí oporu na naší politické scéně. V první řadě je to prezident, který by měl jasně sdělit veřejnosti, že v této zemi neonacismus nebude tolerován. Místo s neonacisty se však prezident pouští do křížku s úředníky Evropské unie. Bývalý premiér se v této záležitosti také nikterak nevyznamenal a členové jeho kabinetu jakbysmet. Ministr vnitra všechnu kritiku svého resortu bagatelizuje a policejní prezident zodpovědný za stav české policie nehodlá odstoupit ani po celé sérii skandálů. Zlodějny, korupce, nedodržování předpisů, nadřizování, podvody. To vše dovede policejní ředitel vysvětlit. Když jsou jeho muži přistihnuti při páchání protizákonné činnosti, označí to jejich šéf za osobní selhání v jinak dobrém systému. Pokud policie nezasahuje (v případech neonacistických srazů) je zas na vině nedostatečná legislativa. V zemích s demokratickou politickou kulturou politici v případě svého selhání, nebo selhání svěřených resortů, sami odstupují.

To že náš parlament, vláda i prezident v boji proti extrémismu, antisemitismu, neonacismu a podobným jevům nevyvíjí potřebné aktivity, nelze již považovat jen za pouhou politickou lenost. Pokud svůj přístup k této problematice radikálně nezmění, vyšlou neonacistům i jejich odpůrcům jednoznačný signál, že jim tyto jevy nevadí eo ipso upadnou do podezření, že tyto extrémisté jsou pro ně přijatelnou fazetou všední politické reality.

► Milan Kalina

LODNÍ LÍSTEK DO RÁJE

Peretz Béda Mayer a Fritz Haendel

Za účasti jeho exelence, izraelského velvyslance v Praze pana Artura Avnuna, ředitele Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze PhDr. Miloše Pojara, izraelské kunsthistoričky Eleny Makarové a zástupců Památníku Terezín se v Praze konala prezentace nového projektu, kterému jeho tvůrci dali jméno „Lodní lístek do ráje“ a který byl v Terezíně slavnostně otevřen 9. května u příležitosti šedesátiletého výročí konce II. světové války. Výstava potrvá do 30. prosince t. r.

Dílo Peretze Bědy Mayera (1906 – 2002), narozeného v Hodoníně a Fritze Haendela (1910 – 1945), z Liberce, je u nás představeno poprvé. Dosud největší souhrnná výstava Mayerových a Haendelových výtvarných prací, zachycující rovněž historii jejich „mauricijské odysseje“, je od minulého týdne ke zhlédnutí v Malé pevnosti Terezín.

Peretz Béda Mayer a Fritz Haendel patří k celé řadě umělců, k nimž se česká kultura bohužel nehlásí, ačkoli se v této zemi narodili a tvořili v ní podstatnou část svého života. Oba tito umělci – narození v Čechách a hovořící česky – jsou dodnes známí jen úzké skupině odborníků. Vzhledem k jejich bohatému uměleckému odkazu je škoda, že naše kulturní veřejnost dosud neměla možnost se s jejich uměním seznámit. Je proto dobře, že se k nám jejich dílo konečně dostává, byť poněkud oklikou – přes Izrael.

Autorka tohoto multimediálního projektu, stylizovaného do modelu lodě, Dr. Jele-na Makarová (Jeruzalém) publikovala dvacet šest knih a stála u zrodu mnoha mezinárodních projektů na téma kulturního a duchovního odboje. K práci v souvislosti

Fritz Haendel, „Britští dozorcí Thompson a Hipperson“, dřevorez, 14,5 x 23 cm, Mauritius, 1943, (sbírka S. Haendela, Izrael)

s Terezínem (katalog výstavy Friedl Dicker-Brandeisová (1898–1944) nebo kniha Univerzita přežití), se dostala díky svému zájmu o českou kulturu, který byl probuzen její první návštěvou Prahy v roce 1968. Během studia výtvarných prací z terezínského ghetta objevila kresbu pražského architekta, Leo Mayera, zavražděného v Osvětimi. Zjistila, že měl mladšího bratra, který také maloval. Pátrání ji přivedlo do domova důchodců v izraelské Hercliji k devadesátiletému, duševně naprosto svěžímu umělci, Bédovi Mayerovi. Byla okouzlena jeho talentem, moudrostí a smyslem pro humor. V Izraeli mu uspořádala hned dvě úspěšné výstavy.

Béda studoval na pražské Akademii výtvarných umění a ve 30. letech se stal známým ilustrátorem Synkova nakladatelství. Jeho díla z té doby, vytvořená ve stylu německého expresionismu, však byla za války zničena. V roce 1940 se seznámil s Fritzem Haendelem, na něhož vždy pohlížel jako na svůj vzor. Spolu s dalšími šestnácti sty českými a rakouskými Židy, procházejícími z nacistické Evropy se na malých parnicích dostali z Bratislavy po Dunaji až k Černému moři, odkud se plavili na řecké uhelné lodi Atlantik do Palestiny. Tam jim však cynické koloniální úřady Britského impéria zakázaly vstup na pevninu a deportovaly je na tropický ostrov Mauricius, zvaný „Ráj“. Zde byli běženci ubytováni v místním vězení, kde Haendel nakonec roku 1945 spáchal sebevraždu. Přestože tento krutý ráj mnoho Židů zahu-

bil, snažili se tu Židé žít vlastním životem: vyráběli papír, tiskli noviny a bankovky, na kterých oba umělci samozřejmě spolupracovali. Mayer se tu dokonce oženil. Haendelovou hlavní zbraní proti tupé byrokracii byla tužka. Na výstavě tedy uvidíme hlavně jeho karikatury z každodenního života na lodi i na ostrově.

Po válce se Mayer konečně dostal do Palestiny. Do konce života maloval až chagallovsky barevné výjevy navozující u diváka značně ponurý dojem. Zachycoval převážně vzpomínky, alegorie a biblické vize. Jeho postavy mají často masku, nebo jsou zcela bez tváře. Dle svých slov se Mayer nikdy nepovažoval za šťastlivce, moc štěstí neměl, přesto se ve zdraví dožil pokročilého věku. Béda Mayer na svého přítele Haendela pohlížel s respektem a úctou. „Nikdy jsem nikoho podobného

nepotkal“, říkal o něm a dodával, „že byl vzdělaný, prakticky optimistický a tvořivý. Přitahoval mne jeho nezkrotný a sarkastický smysl pro humor, který se projevoval i v těch nejstrašnějších situacích. Jeho zbraní proti tuposti britských koloniálních vězňů byla tužka.“

Nelehké životní osudy dvou židovských umělců,

jejich útek před nacismem, dobrodružná plavba a nakonec i britské vězení – to vše samozřejmě ovlivnilo jejich uměleckou tvorbu. Je velkou zásluhou Památníku Terezín, že tuto výstavu připravilo a umožnilo tak naší veřejnosti, aby se – po mnoha desetiletích zapomnění – s těmito umělci seznámila. K oběma umělcům se ještě na stránkách MASKILU vrátíme.

► Michael Anděl

Fritz Haendel, „Dr. Meir Bieler oddává na běžícím pásu“, kresba tužkou kolorovaná akvarelem, 30 x 23,8 cm (sbírka S. Haendela, Izrael)

HEBREJSKÁ UNIVERZITA

slaví osmdesátiny

Vrchní britský rabín Dr. J. H. Hertz pronesl po tradičním požehnání a modlitbě k přítomným projev, ve kterém m.j. uvedl, že „židovský národ, který stále vzdoroval surovému násilí a svoje síly zkoušel v duchovní oblasti, konečně může pečovat o svoje vlastní vinice vědění“. Náboženského zasvěcení se zúčastnil také aškenázský vrchní rabín Abraham Isaak Kook, který v krátké řeči vyslovil přání, aby se universita stala symbolem počátků osvobození země. Proslov zakončil modlitbou za mír pro všechny národy.

Oficiální projev pronesl prezident Světové sionistické organizace Dr. Chaim Weizmann. Jeho řeč vyslechli přítomní s mimořádnou pozorností. „Jazykem této university bude hebrejščina. Universita bude ale přístupná každému národu a každému vyznání. Chce-li být pravdivou vůči sobě a židovským tradicím, pak nesmí být pouze pro Židy, pouze pro palestinskou zemi, nýbrž pro celý probouzející se východ, ano, pro celé lidstvo. Se slavnostním zahájením této university ohlašujeme pospolitost židovského národa s národy světa...“

Po Weizmannovi se ujal slova sir Herbert Samuel. Britský vysoký komisař pro Palestinu předal přítomným pozdravy britské vlády. S mimořádným očekáváním vyslechlo celé auditorium slavnostní projev hlavního hosta oslav a prvního rektora university lorda Balfoura: „Na tomto pahorku tábořili Římané pod vedením svého vojevůdce Tita a chtěli Izrael zničit. Na tom samém pahorku ale dnes začíná nová epocha židovského kulturního snažení. Svůj působivý projev zakončil lord Balfour vyslovením víry, že universita půjde vstříc velkým cílům, a že lidé, kteří na ní budou vyučovat a učit se, budou patřit k tomu nejlepšímu: „S touto nadějí a v tomto duchu otevíráme universitu.“

Poslední promluvil básník Chaim Nachman Bialik, jehož slova zazněla, když se na hoře Scopus už začalo stmívat a budova university s charakteristickou kupolí tonula v záři tisíce elektrických žárovek. Slavnost zakončil vrchní

rabín Velké Británie Dr. Hertz krátkou modlitbou.

Den otevření Hebrejské university se slavil nejen v Jeruzalémě, ale i jinde ve světě.

A jaký byl ohlas v Československu? Jak již bylo zmíněno, do Jeruzaléma z vysokých škol v ČSR byly poslány pozdravné dopisy; židovské náboženské obce uspořádaly při této příležitosti několik slavnostních akcí.

Ještě před inaugurací Hebrejské university uveřejnil Robert Weltsch v sionistickém listě *Selbstwehr* článek, ve kterém vysoce ocenil vše, čeho bylo při budování židovské Palestiny dosaženo. Konstatoval m.j., že nadešel okamžik k jednání o politickém uklidnění Palestiny a o národnostním vyrovnání.

Nad smyslem Hebrejské university se zamýšlel Dr. Felix Weltsch, který pokládal její otevření za významnou událost a soudil, že věda je bez jakýchkoliv pochybností internacionální, rozličný je obsah, metoda, která odpovídá dvěma velkým instrumentům vědeckého provozování: psychologickým vlohám a jazyku. Židovská schopnost psychologické analýzy, metodická kombinační schopnost, vlastnost konsekventního domýšlení do konce jednoho směru tvoří nový světový obraz u B. Spinozy, A. Einsteina, H. Bergsona, E. Husserla, S. Freuda, H. Cohena a dalších.

V témže čísle *Selbstwehru* se Dr. Hugo Bergmann ve článku „Duch v Palestině“ vyslovil kriticky k některým jevům v souvislosti s otevřením Hebrejské university. Kritizoval zejména tehdejší duchovní stav židovské Palestiny. Konstatoval, že znovuzrození hebrejštiny je zázrak, ale nesmějí se zavírat oči před nedostatky a chudobou mluveného jazyka. Na školách nemají žáci takřka žádné učebnice a vážné nedostatky jsou pocíťovány i v jiných oblastech kulturního života. Národ nemůže přeskočit žádný stupeň: *Natio non facit saltum* - národ může učinit právě tak málo skoků jako příroda.

Kritice *Selbstwehru* nešla ani pražská židovská obec. Její president Dr. Stein

odbyl na poslední schůzi celou záležitost jednou větou: „U příležitosti zahájení university v Jeruzalémě jsem si dovolil jménem reprezentace odeslat blahopřejný telegram.“

Počátky Hebrejské university v Jeruzalémě byly skrovné. Neumdlévajícím přičiněním osobností jako byli Weizmann, Einstein a řada dalších, i obětavou prací tisíců anonymních jednotlivců se podařilo sebrat pro universitu značné finanční prostředky a postupně zřídil na hoře Scopus nové fakulty, laboratoře a vědecká pracoviště. Neocenitelnou organizační činnost vyvíjel Dr. Jehuda Magnes (spoluzakladatel *Brit Shalom*), v letech 1925-1935 kancléř university a poté od r. 1935 do r. 1948 její prezident, který se od počátku zasazoval za židovsko-arabský dialog a zval Araby do chrámu vědy v Jeruzalémě.

Universita rozšířila své badatelské působení o činnost pedagogickou. Postupně vznikaly nové ústavy a katedry; v r. 1926 Ústav pro orientální studia; r. 1927 Matematický ústav. V říjnu 1928 začala působit Fakulta humanitních věd a koncem 20. let byla zahájena výuka jazyků a literatury. Mohutný rozmach zaznamenala universita po 2. světové válce.

Už dávno není jeruzalémská universita jedinou vysokou školou v Izraeli. Roku 1934 byl založen v Rehovot světověznámý Weizmannův vědecký institut; roku 1955 vznikla universita Bar Ilan v Ramat-Ganu. Roku 1956 byla vybudována krásná universita v Tel Avivu. K ní se druží universita v Haifě, postavená v r. 1963 a Ben-Gurionova universita v Beer Shevě, založená r. 1967. Prvenství však patří universitě v Jeruzalémě.

Založení Hebrejské university v Jeruzalémě zůstane trvalým milníkem a významným činem na cestě budování židovské domoviny v Palestině a nezávislosti státu Izrael.

► Julius Müller

Na základě přednášky prof. K. Gajana

Poslání Nadačního fondu obětem holocaustu je m.j. podpora domácí péče a dalších sociálních a zdravotních programů pro seniory, kteří přežili holocaust. Domácí péče umož-

ňuje těmto lidem co nejdříve pobyt v domácím prostředí, případně zkracuje pobyt v nemocnici a dodává profesionální sociální a zdravotní služby přímo domů. Domácí péče patří mezi ucelenou na sebe navazující řadu několika programů pro seniory. Jsou to moderní služby sociální a zdravotní péče.

Letos od května do července Nadační fond obětem holocaustu pořádá kampaň, kdy lidé mohou prostřednictvím dárcovských SMS tyto programy podpořit.

**Telefonní číslo DMS HOLOCAUST je 8 7777
cena SMS je 30 Kč plus DPH. Fond obdrží 27 Kč.**

Kampaň se vztahuje k 60. výročí konce války, která není jen dávnou minulostí. Lidé, kteří trpěli a bylo jim ublíženo, jsou stále mezi námi a zasluhují si pozornost a péči. Těm, kteří přežili koncentrační tábory, je třeba pomoci v jejich stáří a je třeba pomoci i jejich rodinám, které následky holocaustu strádají zejména v oblasti psychické.

Služby sociálních pracovníků pro klienty v terénu jsou počátkem a základní osou péče poskytovanou za podpory Nadačního fondu holocaustu (NFOH). Rozhovor s klientem o jeho potřebách, sociální poradenství, pomoc se získáním sociálních dávek, odškodnění, zprostředkování služeb dalších odborných pracovníků či dobrovolníků a umožnění kontaktu s ostatními lidmi. Dalším programem je již zmíněná domácí péče. „Podporujeme domácí péči, která umožňuje seniorům co nejdříve pobyt v domácím prostředí (případně zkracuje pobyt v nemocnici) a dodává profesionální sociální a zdravotní služby přímo domů. Lidem, kteří prošli těžkým osudem holocaustu, tak přinášíme důstojnost, nezávislost a bezpečí. Od roku 2003 podporujeme Agenturu domácí péče EZRA v Praze, TIKVAH v Ostravě a JAS v Brně“ říká ředitelka Nadačního fondu obětem holocaustu Jarmila Neumannová. a doplňuje „financujeme ale i ústavní péči a psychologickou pomoc lidem s posttraumatickým syndromem. Již mnoho let ukazují zahraniční výzkumy, že traumatická zkušenost holocaustu zásadně a trvale narušuje psychické zdraví nejen těch, kteří osobně persekuci prožili, ale přenášejí se i na jejich rodiny, potomky. Tyto již tři generace lidí potřebují pomoc speciálně vyškolených terapeutů“.

Nadační fond obětem holocaustu je nezisková organizace, kterou zřídila Federace židovských obcí v ČR v roce 2000. Je řízen devítičlennou správní radou, jejímiž členy jsou zástupci státu a Federace židovských obcí v ČR. Dalšími úkoly, které si Nadační fond obětem holocaustu předsevzal, je podpora vzdělávacích a pietních akcí připomínajících oběti holocaustu, obnova židovských památek zničených nacistickou i komunistickou totalitou, zmírnění majetkových křivd způsobených během II. světové války.

V rámci „Programu sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust“ NFOH během 4 let své existence podpořil celkem 45 projektů v celkové výši 23 849 166 Kč, které jsou realizovány poskytovateli sociálních služeb: židovskými

komunitami, občanskými sdruženími a obecně prospěšnými společnostmi.

Všechny podpořené projekty jsou zveřejněny na internetových stránkách NFOH <http://www.fondholocaust.cz..>

■ HAKOACH

JARNÍ CYKLOTURISTICKÝ VÝLET

Pro předposlední květnový víkend je vybrána oblast Českého Švýcarska do okolí Vysoké Lípy, které Vás odmění nádhernými přírodními scenériemi.

Ubytování v Jetřichovicích od 20. do 22. května t.r. zajištěno.

Závazné přihlášky a bližší informace vám poskytne Zoša Vyoralová na tel. čísle 602 703 653

"Neboť co jiného je zemřít, než stanout nahý ve větru a rozplynout se ve slunci?"

(CH. Džibrán)

Loučíme se s vynikajícím kamarádem, dobrým a neúnavným sportovcem, člověkem oplývajícím vtipem, moudrostí a ohromnou mírou tolerance. **Vratislav Artner** zesnul klidně a nečekaně ve čtvrtek 14. dubna ve věku nedožitých 55 let.

Petr Wellemín

■ BEJT SIMCHA

ALEXANDER SHONERT – houslový virtuos

je muzikant s mimořádným talentem. V jeho umění se odráží židovské kořeny jeho rodiny. Během čtyřletého pobytu v České republice, která se jemu i jeho matce klavírní virtuosce stala druhou vlastí, vystupuje s Českou filharmonií a dalšími špičkovými hudebními tělesy. Úspěchy slaví v celé Evropě, vedle koncertní činnosti je i aktivním skladatelem.

Srdečně vás zveme na mimořádné setkání s tímto umělcem v pátek 27. května v 19 hod.

Hosté nejenom vyslechnou ukázky jeho mistrovství, ale zúčastní se i improvizované besedy.

■ BEJT PRAHA

Bejt Praha všechny srdečně zve na další společenský a diskuzní večer Bejt Café, který se bude konat dne 9. 6. 2005 v Divadle na Prádle od 19 hod. Pozvání přijali Aňa Geislerová a Jiří Ornest. Více informací na www.bejt-praha.cz nebo na tel. 222 310 199. Těšíme se na shledanou!

V rámci letošního Evropského dne židovské kultury, jehož tématem je "židovská kuchyně", proběhne soutěž o nejlepší recept! Zúčastnit se může kdokoli, kdo dosáhl věku 18 let a pošle svůj recept na předepsaném formuláři e-mailem na info@bejt-praha.cz nebo poštou na adresu Bejt Praha, Jáchymova 3, Praha 1. Vzhledem k tomu, že se bude soutěž vyhodnocovat v zahraničí, žádáme ty účastníky, kteří ovládají angličtinu, aby posílali své recepty v angličtině a v češtině. Formulář najdete na www.bejt-praha.cz. Datum uzávěrky soutěže je 20. srpen 2005. Více informací na tel. 222 310 199 nebo emailem na info@bejt-praha.cz.

ÚVOD DO ŽIDOVSKÉ GENEALOGIE II

K těm, které představují spíše dokumenty evidenční, patří tzv. matriky. Tyto byly v případě židovského obyvatelstva vedeny poprvé soustavně od roku 1784, tj. datují se od císařského patentu Josefa II. Výsledkem bylo zavedení daných pravidel vedení matrik, nejen křesťanských, ale i židovských. Patent – přes mnohé úpravy a novelizace – určoval podobu matrik víceméně až do roku 1949. U křesťanského obyvatelstva, byly takové zápisy vedeny již dříve před zavedením patentu, a to jako plynulý text typu: „dne toho a toho bylo pokřtěno dítě, dcera (či syn) toho a toho“ atd. V řadě případů se farní knihy narozených, oddaných a zemřelých dochovaly od doby kolem r. 1650, tj. z doby po třicetileté válce. V případě židovského obyvatelstva byly na základě patentu z r. 1784 poprvé zavedeny pravidelné matriční zápisy. Do té doby byly pouze v některých místech vedeny knihy obřezek, a to na základě guberniálního oběžníku z r. 1766. Většina židovských matrik je dnes uložena v Národním archivu v Praze, knihy obřezek (pokud se dochovaly) jsou uloženy v archivu Židovského muzea v Praze.

Patent přinesl jasně definovanou předtištěnou podobu, která měla zajistit jednotnost a přehlednost. Podle § 6 byla židovským matrikářům uložena povinnost vést stejné druhy matrik jako křesťanským matrikářům, ale s ohledem na odlišnosti židovské víry (např. uvádět jméno mohela a sandeka, apod.). Samostatnou kapitolou je určení povinné osoby k vedení židovských matričních záznamů. Ve větších obcích to byl rabín, v místě, kde žila jedna či pouze několik málo rodin (tak typické např. pro západní a jihozápadní Čechy), to byl rabín ustavený z nejbližší židovské obce. To hraje velkou roli při studiu matričních záznamů malých osídlení. Ty není dnes jednoduché dohledat, neboť židovské matriky nebyly vedeny pro každou vesnici zvlášť. Záznamy z míst, kde žila jedna či několik málo rodin lze nalézt nikoli podle jména vesnice, ale v matriční knize místa, kde sídlila vrchnost. Tam se totiž menší židovská osídlení evidovala. Dokonce i větší židovská sídliště byla někdy evidována v knize jiného blízkého města. Mirotičtí židé byli např. po r. 1870 zapisováni v matrikách Mirovic. To souvisí se změnami v hranicích matričních okresů v různých historických obdobích. Pokud se tedy nedaří najít záznamy z menších obcí, je dobré zjistit si,

jak byl určen matriční okres a jak byl definován obvod příslušné židovské obce.

Další významnou událostí pro vedení židovských matričních záznamů byla povinnost užívat německá, pevně stanovená rodná jména a příjmení, která byla zavedena dalším císařským patentem Josefa II. z roku 1787 (pro srovnání: křesťanské matriky obsahují příjmení vesměs od 2. poloviny 17. století). Do té doby, tj. do r. 1787 se vesměs zapisovala pouze jména rodná, často ve tvaru např. Naftaly (ben) Samuel. Patent vyvolal řadu námitek a připomínek ze strany židovských hodnostářů, nicméně výsledný dvorský dekret potvrdil nařízení a ustanovil užívání 115 mužských a 35 ženských německých rodných jmen. Logika vzniku německé obdoby hebrejského jména je někdy více, někdy méně zřetelná (Löwy > Löbl > Leopold, Cvi > Hirsch > Hermann, apod.).

V řadě případů používaly židovské rodiny v Čechách příjmení již od středověku, a to zejména ve větších městech. Naopak v matrikách mnoha moravských židovských obcí lze najít pouze rodná jména ještě kolem r. 1820, tedy relativně dávno po patentu o rodinných jménech. To upomíná na rezistenci, kterou vůči patentu vyjadřovali členové tradičněji založených moravských komunit. V českých komunitách se vžilo používat jedno rodné jméno a příjmení, zatímco na Moravě bylo běžné, že muži používali dvě rodná jména, např. Herman Leopold BRILL. Druhé rodné jméno nebylo vždy jméno otce, ale i dědečka či jiného blízkého příbuzného.

Povinnost používat příjmení a s tím spojený proces vzniku a přijímání příjmení je fascinující a obsahově bohaté téma, ale přesahuje zaměření této studie. Pro rodopisce může skrývat i značné obtíže, neboť může komplikovat postup bádání před rokem 1787.

Přelom daný povinností používat příjmení lze snadno zachytit v matrikách. V období 1784-1787 jsou v kolonce otce často uváděna pouze jména rodná, kterážto lze po roce 1787 dohledat v jejich „nové“ podobě. V řadě sbírek některých obcí lze nalézt seznamy shrnující změny jmen a příjmení u všech mužských potomků. Tyto dokumenty pak mohou sloužit coby alternativní zdroj informací. Značná rozmanitost archivních fondů a překrývání se informací z různých zdrojů jsou vůbec typické pro rodopisná

bádání a dává naději v případech, kdy se např. nedochovaly originální matriky.

Matriky měly pro přehlednost povinně zahrnovat jednotlivé rubriky, např. v matrikách narozených to byl den, měsíc a rok narození, dále den obřizky, pojmenování chlapců i dívek, tedy záznam o jménu, pohlaví a původu dítěte (manželský vs. nemanželský), jména rodičů a svědků, jméno mohela a sandeka. Vzhledem ke značným populačním restrikcím uplatňovaným na židovském obyvatelstvu byl aspekt původu podstatný. Po roce 1849, kdy byl zrušen familiantský zákon, byla dodatečně uzavírána mnohá manželství, a to i starších párů, které již měly řadu dětí. V kolonce původu těchto potomků byl často zpětně dopsán původ manželský a děti teprve tehdy získaly otcovo příjmení. Pro bádání v letech 1784-1849 je důležité mít toto na paměti. Podobně je třeba studovat matriky oddaných po roce 1849. Knihy oddaných v letech 1849-1851 jsou často mnohonásobkem počtu zápisů učiněných za řadu let před rokem 1849.

Vedení matrik bylo dále upravováno řadou předpisů. Ne všude byly matriky okamžitě vedeny podle nařízených pravidel, a tak bylo vydáno nařízení (1794), aby porodní báby rovněž hlásily úřadům narození židovských dětí. Tím se rozšiřoval okruh zapisovatelů a byla zavedena jistá duplicita záznamů. Tato duplicita byla dále významně rozšířena v Systemálním patentu (1797), který m.j. zavedl povinnost vést na příslušných farách katolické duplikáty židovských matrik. Tyto tzv. kontrolní matriky jsou dnes cenným zdrojem informací, obzvláště v těch mnohých případech, kdy originální židovské matriky byly zničeny za 2. světové války. Na mnoha místech však ani po r. 1797 nebyly kontrolní matriky vedeny, a tak bylo jejich zavedení znovu nařízeno v r. 1839 v podrobném návodu, jak a kým mají být židovské matriky vedeny.

To jsou tedy ony židovské matriky vedené místním farním úřadem, o nichž se zmiňuje Vojtěch Rakous ve své povídce „O člověku, který neví, kdy se narodil“, kdy píše: „otec dával přednost katolické matrice, neboť nežil s pány od židovské obce v dobré shodě – pořád vymýšleli nové platy – ale s panem farářem ze Sluh měl vždycky dobrou vůli.“

► Julius Müller

► Toledot – centrum pro rodopisná studia, Praha

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Dva svazky knihy **DVĚ STĚ LET POSPOLU** (Academia) zpracovávají u nás nepříliš známé historické téma – dějiny rusko-židovských vztahů. Jejich autorem je nositel Nobelovy ceny za literaturu (1970) **ALEXANDR SOLŽENICYN**.

„Upřímně se snažím porozumět oběma stranám... V paměti obou národů je plno vzájemných křivd,“ říká autor. „Kdy si však svou paměť vyléčíme, budeme-li zamlčovat, co se opravdu stalo?“

Solženicynova snaha o objektivitu je chvályhodná, jakkoliv se nám zdá samozřejmostí. Je ovšem otázkou, na kolik se mu zdařila. V prvním dílu se autor zabývá obdobím let 1795 - 1916, ale v úvodu načrtává i stručné dějiny vzájemných kontaktů od jejich počátku. První díl se podrobněji zabývá situací v předrevolučním Rusku – výčtem krutostí, střetů a osočování. O tragickém pogromu v Kišiněvě o Velikonocích 1903 Solženicyn překvapivě soudí: „Lživá historie kišiněvského pogromu byla bombastičtější než jeho smutná historie skutečná.“ Autor hledá argumenty pro obhajobu ruské carské vlády i jednotlivců, neboť prý Židé měli taky svůj díl viny na neuspořádaném soužití.

Knize chybí seznam pramenů a literatury, z níž autor čerpal, ta se objevuje jen v přímých citacích pod čarou. Je nepraktické, že souhrnný rejstřík k oběma svazkům najdeme až ve druhém dílu.

Druhý svazek, s podtitulem Dějiny rusko-židovských vztahů v letech 1917-1995, dotahuje téma takřka do současnosti. Solženicyn zde ještě přirostává svůj výklad o častém zkreslování a zaujatosti při nalézání viníka kontroverzí pouze na ruské straně a občas je čtenář jeho postojem upřímně udiven.

Souběžně se známým dokumentárním televizním seriálem BBC o Osvětimi vznikla kniha **LAURENCE REESE – OSVĚTIM** s podtitulem Nacisté a „konečné řešení“, která nyní vychází v češtině (vydal Knižní klub).

Autor nás provází historií této továrny na smrt, líčí její vznik a vývoj v symbol holokaustu. Kniha je v mnohém objevná, snaží se vystihnout motivaci chování a mentalitu velitelů a dozorců v táboře, příslušníků SS. Vyrovnává se také s nehoráznými tvrzeními tzv. popíračů holokaustu. Autor přináší řadu neznámých údajů, jakkoliv je téma Osvětimi již hojně zpracované. Treba, že úplně první vězni sem přijeli v červnu 1940, šlo o třicet Němců, kriminálních převezaných z koncentračního

tábora Sachsenhausen – a z nich se stali první kápoové v táboře. Chovali se k ostatním vězňům krutě hned od prvních dnů pobytu v táboře.

RUDOLF RODEN řekne vše podstatné o svém osudu v jedné větě: „Byl jsem jedním z tisíce mladých mužů, kteří byli vybráni z tábora v Osvětimi-Birkenau a posláni na nucené práce do Německa.“ Pocházel z pražské židovské rodiny, a tak ho neminul Terezín ani Osvětim, patří však k těm šťastným, co přežili. Po válce studoval lékařskou fakultu v Praze, ale už v 1948 prozíravě emigroval i se svou ženou Evou do Kanady. Jeho kniha **PAMĚŤ NARUBY** (Academia) začíná v době války, ale líčí i život v nové vlasti. Roden tam sice dostudoval medicínu a filosofii, ale i tak musel projít mnoha zaměstnáními s dosti podivuhodným rozptylem – byl rytcem, masérem, číšníkem i prodávčem, skladníkem a nemocničním asistentem. Poté si otevřel lékařskou praxi a od roku 1978 přednášel na texaské státní univerzitě a stal se vyhledávaným odborníkem na problémy přežití a holokaustu. Jeho autobiografická kniha se čte jako román, ale není to fikce.

Židům jako by osud dal do vínku stále cestování, jakési ahasverovské geny. **SYLVA SOUČKOVÁ** byla jedním z dětí, které se dostaly do „kindertransportu“ organizovaných Nicholasem Wintonem. V roce 1939 tak okusila nelehký úděl mladistvých exulantů v Anglii. Sylva, po otci Löwenbachová, měla matku evangelické víry – její strýc byl politik Prokop Drtina, ale to by jí zřejmě v protektorátu neochránilo od problémů. Válku tedy přežila, vrátila se domů, ale v roce 1968 již jako úspěšná novinářka opustila rodnou zemi znovu. Její **PSÁNO OSUDEM A POLITIKOU** (Academia) je další z řady knih o košatém osudu. Přináší brilantně zpracovaný text, který je mnohem víc než vzpomínkami pamětníka, dokáže totiž analyzovat dobu.

► Lubor Falteisek

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Konvertité

7. část

Jeden finančně dobře situovaný Sefard proslul mezi britskými Židy svou knihou *Literární kuriosity* (1791), kde charakterizuje Talmud jako „kompletní systém nauky židovské“. Jelikož byl znám i spisem *Genius judaismu* a dobrým společenským postavením, synagoga Bevis Marks si jej zvolila za svého parnase. Kdo a co je parnus? Tato úctyhodná funkce znamená, že její držitel je finančním garantem své obce, či synagogy. Pan Isaak D'Israeli se své čestné funkce vzdal. A tak mu jeho lakotu spoluvěřící hezky osladili pokutou ve výši 40 Liber. Za tři roky jej zvolili parnasem znovu. To pana Isaaka D'Israeliho tak pobouřilo, že vystoupil ze svazku Židovské obce. Jeho synek Benjamin vstoupil ve 12 letech do Anglikánské církve (v r. 1817). Později se **Benjamin Disraeli** stal britským ministerským předsedou a kupodivu ve sněmovně Tóru stále propagoval.

Benjamin Disraeli byl nesionistickým židovským nacionalistou, který Židy považoval za vyšší rasu: „mojžištití Arabové (Židé) jsou nejstarší, ne-li jedinou nemíšenou krví, která přebývá ve městech! Prvotřídně organizovaná nemíšená rasa je přirozenou aristokracií... Neznečištěný proud jejich bělošského systému a geniálně pojatá jedinečnost, pocházející od jejich velkého zákonodárce byly ony důvody, proč je už dávno nepohltily smíšené rasy, které se odvažovaly je persekuovat, ale znovu a znovu jim docházel dech a mizely, zatímco jejich oběti ve své původní svěžesti čistého asijského plemene stále vzkvétaly.“ Uf, miluji rozvířené věty minulých století! Disraeli to však na můj vkus trochu přepískl i s rozvířím věty i s latentním rasismem.

Disraeli se neztotožňoval se seberskačským výkladem aškenázských autorit, které vykládají židovské dějinné utrpení jako zasloužený následek židovských hříchů. Tento výklad odvozovali aškenáští rabíni z proroků. Dnes,

ó hrůzo, máme i sefardské autority, jako je rav Ovadia Jusuf, který říká podobně strašnosti ve spojení se Šoa.

Disraeli říkal: „Židé dali světu Mojžíše, Šalamouna a Ježíše – zákonodárce, organizátora a reformátora.“ Také říkal: „Pohlížím na církev jako na jedinou zbývající židovskou instituci, která zajišťuje znalost židovských dějin a literatury. Veřejně čte židovské dějiny a udržuje v živé paměti židovské osobnosti, židovskou poezii šíří po celém světě.“ Inu, nevím, jak to dělá Anglikánská církev.

Vnuk vrchního rabína Trevíru, Karel Marx byl pokřtěn v 6 letech, ač děd i strýc byli významnými rabíny. Otec, moderní a velmi vzdělaný právník nechal synka pokřtít. Ne pro víru, konverze nebyla záležitostí religiozní, nýbrž světskou. Nežidovský literát Theodor Mommsen říká, že křesťanství není ani tak jméno pro náboženství, spíš výstižně vyjadřuje charakter dnešní mezinárodní civilizace a spojuje nespočetné miliony po celé mnohonárodní zeměkouli. Citujeme Henricha Heineho, který mluví o křtu jako o „vstupním lístku do evropského společenství“. Lístek, vstupenka, placená pozvánka, to je, co si v průběhu 19. stol. díky „evropské“ nabubřelosti koupilo na 250 tisíc Židů. Prostě muse-li. Až na sektu Frankistů a na hrstku těch, kteří v křesťanství skutečně uvěřili, to byla pouze společenská nutnost. Pohodlná asi jako křezl. Zdravá jako šněrovačka. Příjemná jako cylindr a přirozená jako vysoké podpatky.

Metodologie Karla Marxe byla vskutku rabínská. Nikdy nevkročil do továrny, vše vyvozoval výhradně z knih. Jako velký gaon se uzavřel ve studovně, kde řešil otázky vesmíru. Nazýval svou práci vědeckou, nebyla však o nic vědecktější než teologie. Karl Jaspers o něm říká: „Marxův sloh není slohem badatele, necituje příklady, ani neuvádí fakta, která mohou být v rozporu s jeho vizí. Nejedná jako vědec, ale jako věřící.“

Všichni jsme v zemích „rozvinutého“ socialismu museli utopistu Marxe více, či méně studovat. A tak dobře víme, že jeho teorie jsou staré Luriánské kabalistické teorie mesiánského věku. Pro mnohé Židy nic nového pod sluncem. Marx se choval podobně jako Natan z Gazy. Oba nejdříve vytvoří teorii a pak už jen vysvětlují, proč se tak nestalo. Jako pravý židovský bocher Marx studoval a studoval a nechal se živit. Bocher se nechává živit nejdříve svou rodinou, potom rodinou své ženy, či svojí ženou. Marx se nejdříve nechal živit svou rodinou a pak Engelsem. Jako židovský šnorer nikdy nevydělával peníze a svými dopisy si finanční podporu vynucoval.

Nezodpověděl hlavní, všeobecně nezodpovězenou otázku. Co se stane, až přijde Mesiáš, tedy v jeho pojetí, až budou vlastníci vyvlastněni.

Zamírákový židovský konvertita s bolavými vřidky mezi hýžděmi, kvůli kterým nemohl delší dobu sedět, neuroticky napadal jiné konvertity: „Proč usiluje Josef Moses Levy, pokřtěný Žid, majitel Daily Telegraph, aby byl počítán mezi anglo-saskou rasu, vždyť matka příroda vepsala jeho rodokmen směšnými tiskacími písmeny přímo doprostřed jeho tváře.“ (Herr Vogt, 1866 Londýn). Jinde říká: „Obchod je ztělesněním všeho zla, Židé jsou ztělesněním obchodu.“

Frustrovaný bocher Marx nebyl sám. Pseudo-darwinovské teorie, blbinky s teorií o rasách, křesťanský antijudaismus, antisemitismus a vrchol všeho hňupství teorie genetické hygieny, přivedly mnohé k sebepopíračství a k sebe-návisti. Příkladem za všechny je Hitlerův oblíbený Žid Otto Weininger. Nešťastný Otto spáchal sebevraždu. Tak mocně nenáviděl Židy až jednoho zavraždil. Toho Žida v sobě. Stal se tak jediným Židem, o němž Hitler často a s oblibou mluvil, kterého obdivoval a ctil. „Láska, kolem jejíhož svatebního lože neobchází smrt po špičkách, není žádnou láskou“. Napsal Otto Weininger.

► Sylvie Wittmannová